

HOOFSTUK 4

PRAKTYKGERIGTE GEVOLGTREKING EN SAMEVATTING

Daar kan nie méér met Burger (1999:12) se stelling akkoord gegaan word as hy sê dat Christelike kerke vandag nie na beter planne en strategieë, selfs nie na 'n beter gemeentelike teologie soek nie, maar na 'n nuwe ontmoeting en 'n dieper verhouding met die Drie-enige God. Dit is vir hierdie ontmoeting waarvoor die kerk gereed moet wees en ook ruimte moet skep. Die Christelike lewe is nouliks sonder die kerk te bedink. Die gevaar is inderdaad groot dat 'n gesprek oor die ekklesiologie in dogmatiese abstrakthede stol. Hoe om werklike gemeentes en kerke te help om in die praktyk van die lewe nader aan 'n Bybelse visie vir die kerk te beweeg, is volgens Burger (1999:19) die eiendomlike vraag van die prakties-teologiese ekklesiologie.

Watter plek beklee 'n eksegeties-teologiese onderbou in die nadenke oor die gemeentelike gestalte van die kerk? Vir 'n antwoord op hierdie vraag word die voorafgaande gesistematiseerde gegewens in die literatuur van *sommige* rolspelers in die huidige prakties-teologiese, gemeentevernuwing/gemeentebou debat, in Suid-Afrika, soos dit veral in die N.G.Kerk gestalte vind, in hierdie hoofstuk ondersoek. Hierdie literatuur het veral die temas van 'vernuwing' en 'strategiese beplanning' ten grondslag en word aangebied as praktiese hulpmiddels in die gemeentebou-proses van die N.G.Kerk.

In hierdie hoofstuk vervul die teologie sy funksie as *ancilla ecclesiae*.

Die enkele onderliggende vraag wat in die ondersoek telkens indirek aan die orde gestel word is: *In welke mate word die identiteit van gemeentes deur Skriftuurlike en teologiese eienskappe bepaal?*

Die voorafgaande eksegetiese studie sal uiteraard as 'n belangrike maatstaf dien om te bepaal in hoeverre praktiese teoloë se vernuwingstrategieë van 'n Skrifgefundeerde basis voorsien is. Anders gesê: Hoe belangrik is Skrifgefundeerde en teologiese beginsels in 'n tyd waarin die institusionele kerk t.o.v. kerklidmaatskap en die meeleving van lede onder druk verkeer en die versoeking vir kitsoplossings t.w.v. oorleving groot is. Die

leenproses uit die sosiale wetenskappe was vrugbaar, maar het volgens Burger (1999:12) moontlik te ver gegaan.

Omdat my studie die Bibliologiese vakgebied en by name die Nuwe Testament behels, is die bedoeling van hierdie hoofstuk nie om 'n volledige bespreking en evaluering van die huidige gemeentebou-vernuwingdebat te maak nie. Met bg. vraag as agtergrond kan daar slegs op enkele tendense gewys word.

Redes vir gemeentelike vernuwing en strategiese beplanning

In die Suid-Afrikaanse konteks word daar tans by monde van etlike teoloë 'n verskeidenheid redes aangevoer waarom vernuwing en beplanning vir gemeentes noodsaaklik geword het. Sommige daarvan behels die volgende:

- In die debat oor die gemeentelike gestalte van die kerk, word dit gou duidelik dat daar vandag 'n krisis rondom die *geloofwaardigheid* van die kerk bestaan. In die meeste Westerse lande is dit veral die Protestantse kerke wat volgens **Burger** (1999:1) die meeste veld verloor. Daar kan baie redes vir hierdie tendens aangevoer word. Die *modernisme* word o.a. deur hom uitgesonder vir sy negatiewe uitwerking op die geloof en godsdien. Die fokus in die modernisme op die rasonele vermoë van die mens, met die gepaardgaande groot tegnologiese deurbrake, het tradisionele geloofsaannames diep bevraagteken en feitlik uitgewis. Eie aan die aard van die modernisme is die gepaardgaande verskynsel van individualisme waarin mense oor 'n keusevryheid beskik en hulleself nie meer gebonde ag aan vroeëre loyaliteite nie. Alhoewel die *postmoderne era* ietwat van 'n ontnugtering met die menslike vermoë bevat, is dit tog waar dat die 'waarheid' 'n relatiewe saak geword het en aan die oordeel van elke individu uitgelewer is om self 'n keuse tussen reg en verkeerd te maak.

Die geloofwaardigheid van die kerk staan i.v.m. die tendens dat selfs gelowiges en Christelike gemeentes eenvoudig leef soos hulle wil en lyk soos almal rondom hulle. In die proses word Christus verloën en die getuienis van die kerk uitgedoof. Wanneer Christelike gemeenskappe nie meer sigbaar en herkenbaar 'anders' as ander leef nie, word die kerk 'n neutrale faktor in die wêreld.

- In aansluiting by die vraagstuk oor die relevansie van die kerk verwoord **König** (1998:1) 'n 'paar duidelike verskuiwings' wat volgens hom

noodsaaklik geword ten einde 'n 'groot toekoms' vir die meer tradisionele kerke te verseker. Die inhoud hiervan bestaan eerstens vir hom daarin dat groter ruimte geskep sal moet word vir die uitlewing van 'n veelkantige spiritualiteit in gemeentes en tweedens dat die verwording van die 'kudde-herder' bedieningsmodel plek sal moet maak vir groter gemeentelike betrokkenheid soos dit o.a. in huisgemeentes tot sy reg kom.

Van der Merwe (1995:1) sonder 'n verskeidenheid gemeentelike probleme uit:

- 'n *Gebrekkige spiritualiteit*. Hiermee bedoel hy dat daar groot leemtes bestaan in die wyse waarop die meeste lidmate hulle verhouding met die Here verstaan en utoeleef. Vir sommige is godsdienst bloot die 'intellektuele' instemming met 'n paar kerklike leerstellings. Vir ander bestaan die verhouding met die Here bloot uit die uitvoering van 'n paar godsdienstige handeling soos kerk toe gaan op Sondag en formalistiese gebede die res van die week. Ander word weer deur die charismatiese ideaal meegesleur. Hulle verhouding met die Here is op 'ervarings' gebou.
- *Identiteitloosheid* - gemeentes weet nie meer waarvoor hulle daar is nie.
- *Visieloosheid* - met gepaardgaande louheid en onbetrokkenheid van lidmate. Reeds so lank gelede as Maart 1981 het die resultate van die amptelike landswye kerksensus wat in dié jaar gehou is, volgens **Louw (1986:1)** 'ernstige gebreke' in die bedieningstelsel van die N.G.Kerk uitgewys. Die rede vir sy studie was om die noodsaaklikheid van alternatiewe bedieningsmoontlikhede te beklemtoon.
- *Gebrekkige leierskap* - gemeentes hou hulle met 'verkeerde dinge' besig of is op die 'verkeerde manier' met die 'regte dinge' besig.
- Vir **Nel (1994:18)** word vernuwing dringend nodig wanneer 'n gemeente sy betrokkenheid by God se wêreld verloor. Hiervoor kan daar ook verskeie redes aangevoer word:
- *Onvoldoende leierskap*, wat uit 'n pastorgesentreerde program of 'n outokratiese leierskapstyl spruit, kan 'n gemeente maklik uitsig laat verloor op die feit dat hulle deel is van God se plan met die wêreld. Begaafde gelowiges bots met die predikant wat sy rol oorskat en sy gesag nie dienend handhaaf nie. Om konflik te vermy onttrek hierdie gelowiges hulle of gaan soek ander gemeentes op waar hulle gawes ernstig geneem word.

Dit is verder uit die debat duidelik dat die *politieke veranderinge* sedert April 1994, die hele samelewing in Suid-Afrika in 'n unieke *transito* geplaas het. Vir Burger (1995:14) vra die veranderingsproses verantwoording van die vroeër 'bevoorregte kerke' wat hy o.a. soos volg verwoord:

- Die kerk en by name die N.G.Kerk, sal heelwat vrae uit eie geledere en van ander kerke i.v.m. sy aandeel aan die apartheidsbeleid moet beantwoord.
- Die N.G.Kerk gaan 'n minder belangrike instansie as vroeër word as hy meer op die rand van die Suid-Afrikaanse toneel beweeg en 'n groot deel van sy tradisionele inspraak verloor.
- 'n Pessimistiese scenario toon dat lidmaatgetalle a.g.v. sekularisasie en dergelike oorsake, met tot 25% kan daal.
- Vir **Hendriks** (1992:7) het die kerklike kultuur verskuif van 'n homogene, landelike karakter, na 'n heterogene, stedelike gemeenskap, met 'n wye verskeidenheid subgroepe.
- 'n Span navorsers o.l.v. **Prof. B.A.Müller** loots oor 'n tydperk van twee jaar 'n ondersoek na 'n groot aantal radiopreke en kom tot die ontstellende bevinding dat slegs 'n klein minderheid daarin geslaag het om die evangelie as 'n 'krag tot verandering in terme van die konkrete oorgangsituasie te preek.' Aan die wortel van hierdie gebrek aan aktualiteit lê volgens **Cilliers** (1996:4), die euwel van wettiese prediking. 'Keer op keer het ons in die preke wat ons ontleed het, bewyse gesien van hoe die prediking langgelê word deur veral een wydverbreide faktor: WETTISISME.' Wettiese preke neem die sonde van die mens en die gevolglike onvermoë van die mens om te kan verander nie ernstig op nie. Die verkondiging berus op die aanname dat die religieuse mens die inherente vermoë besit om aan onmoontlike eise te voldoen. Daarmee saam word die vermoë van die evangelie en dus die krag van God se genade nie ernstig genoeg bejeën nie. Aldus Cilliers moet die wanbegrip wat by predikers oor die verhouding tussen die genade en die wet bestaan, voor die deur van hierdie tendens gelê word. Die skadelikste gevolg van wettiese prediking is dat God en sy groot dade uit die prentjie verdwyn. Die resultaat van Cilliers se navorsing heet gepas maar ietwat omstrede: Die uitwissing van God op die kansel! Die gevolgtrekking waartoe die ondersoek hulle lei is om te sê dat 'wettisisme inderdaad springlewendig op die kansels van ons is.'

Gevolgtrekking:

Dit blyk dus dat die vernuwing wat tans in die N.G.Kerk aan die orde is en deur die praktiese teologie hanteer word, allereers deur die praktyk van 'n veranderde samelewing genoodsaak is. Die *transitoproses* waardeur die hele land sedert 1994 beweeg het, het beslis die kerklike situasie nie onaangeraak gelaat nie. Voeg daarby die negatiewe invloed wat 'n geloofs- en geloofwaardigheidskrisis vanuit 'n gesekulariseerde samelewing op die praktyk van die kerklike lewe uitoefen en dit word meteens duidelik dat die nood van die praktyk hierdie dringende kerklike vernuwing gemotiveer het. Met sy Gereformeerde karakter, d.w.s. sy vermoë om reformerend op nuwe situasies en uitdagings te reageer, besit die N.G.Kerk die vermoë om pro-aktief by nuwe omstandighede aan te pas sonder om noodwendig sy unieke identiteit en Gereformeerde fondament prys te gee. Die debat i.s. die kerklike vernuwingsproses wat tans deur die nood van die praktyk op die agenda van die kerk geplaas word moet verwelkom word, mits die debat deurgaans Skrifgefundeerd bly.

Algemene benadering van gemeentebou-literatuur

Die gemeentebou literatuur wat vir die gemeentebou-prosesse in gemeentes geskryf en aanbeveel word en in hierdie studie ondersoek is, het oorwegend die volgende drie-ledige struktuur vertoon:

1. 'n Teologiese basis van wat die Skrif onder kerkwees verstaan, word allereers deur teoloë voorsien. Hierdie teologiese basis word gewoonlik m.b.v. die term *visie* ontwikkel. Met 'n Bybels-teologiese visie bedoel **Burger** (1999:42) bv. 'n 'algemeen oorkoepelende beeld wat ons van die kerk in die Skrif kry, wat as rigtinggewend en normgewend vir die lewe en werk van die kerk beskou kan word.'

Om verwarring in die terminologie uit te skakel gebruik **Van der Merwe** (1995:40) eerder die term 'belydenis'. Daarmee verwys hy na die eeu-oue identiteit en roeping van die kerk. Met visie bedoel hy weer die gestaltegewing of droom wat in 'n spesifieke situasie vorm aanneem. Hoewel hierdie literatuur uit die Praktiese teologie nie eerstens bedoel is om 'n eksegetiese grondslag oor die kerk te voorsien nie, is die vertrekpunt tog duidelik sodanig dat 'n Skriftuurlike basis en uitgangspunt veronderstel word.

Hendriks (1992:37) ontwikkel sy bibliologies-dogmatiese fundering van die doel en wese van die kerk met die boumetafoor soos dit in die Ou Testament met *banâ* en die Nuwe Testament met *oikodomeo* beskryf word. In die Ou Testament konsentreer hy hoofsaaklik op Sagaria 6:9-15 en in die Nuwe Testament op die evangelies, Handelingte asook Paulus en Petrus se geskrifte. Die Vierde Evangelie kry aandag met 'n verwysing na die reiniging van die tempel (2:13-32), veral met Jesus se uitspraak in 2:19: 'Breek hierdie tempel af en in drie dae sal Ek hom oprig.'

Hendriks noem hierdie deel sy *basisteorie*. Die doel van sy basisteorie is om na die Skrif te luister wanneer dit oor die gemeente praat.⁴¹⁹ Die metode wat hy volg is om die Skrifgedeeltes waar die boumetafoor gebruik word na te gaan hoewel die resultaat meer op 'n dogmatiese as eksegetiese begronding berus.

Ook **Nel** (1984:2) gebruik die boubeeld in die Bybel en kom tot die gevolgtrekking dat die Drie-enige God saam met gewone mense die bouwerk aan die gemeentes behartig. In die proses moet die empiriese gemeente op 'n bepaalde plek en tyd begelei word om die kloof tussen die empiriese en gedefinieerde subjek te vernou.

Die vraag bestaan eerstens of 'n ondersoek na 'n aantal boumetafore in die Bybel 'n genoegsame Skriftuurlike basis kan voorsien om die gewigtige vraag na die *doel* en *norm* d.w.s. die identiteit van die kerk, te beantwoord? Dit is begryplik dat die literatuur in die praktiese teologie nie op 'n omvattende Skrifstudie kan konsentreer nie. Nogtans is ek van oordeel dat navorsing oor die funksionering van die gemeentelike gestalte van die kerk 'n meer omvattende Skrifgefundeerde basis vereis.

Ook **Burger** (1999) se gewaardeerde en praktiese boek oor gemeentevernuwing bevat geen eksegetiese ontleding van die kerk nie. Hy spreek wel die verlange uit dat 'alles wat hier gesê word, ingebed lê in die manier waarop die Bybel oor die kerk praat' (Burger 1999:18).

Tweedens is ek van mening dat die Johannese perspektief van die gemeente nie genoegsaam in die literatuur van die gemeentevernuwing

⁴¹⁹ Hendriks (1992:38) het drie doelstellings as hy met die Skrif omgaan:

- 1) Die Skrif is vir hom die primêre bron van die waarheid, daarom wil hy so na as moontlik aan die Skrif bly.
- 2) Hy wil graag met 'n spesifieke metafoor werk en vasstel hoe die Skrif die metafoor hanteer.
- 3) Die rede vir die keuse van die boumetafoor is geleë in die feit dat die kerk tans veel maak van gemeentebou. Daarmee bedoel hy dat die meeste Protestantse kerke hulle ontworstel aan die eensydige ontwikkelde institutêre verkondigingsmodel. Daar word beweeg na die liggaamsmodel.

verreken word nie. Hendriks (1992:14) ontleed bv. vier kerkmodelle sonder om 'n Johannese perspektief weer te gee.⁴²⁰ Dit is veral die Pauliniese beeld van die kerk as die 'liggaam van Christus' wat 'n prominente rol in die gemeentevernuwingsproses speel, waarskynlik om die onderlinge, geestelike versorging en verantwoordelikheid van lidmate in die opbou van die gemeente te beklemtoon. Daarmee is die *koinoniale* verbande wat in die gemeentebou-proses van deurslaggewende belang is, Christologies begrond. Hoewel hy nie na Johannes 10 verwys nie, sou die metafoor van die kudde-herder waarskynlik by Hendriks se verstaan van die verkondigingsmodel kon inpas. Die positiewe van die model lê vir hom daarin dat moeite met die Woord as lewensnorm gemaak word. Terselfderyd is dit ook een van die grootste leemtes in die model: 'Die eensydige klem op lering en verkondiging.' Só word godsdiens dan intellektualisties sonder om die affektiewe of konatiewe vlakke van die mens aan te spreek. Die individuele verhouding tussen die skape en Herder (geloofsverhouding met God), wat wel deur Johannes beklemtoon word en veral ook in 15:1-8 bedoel word, word nie in die verkondigingsmodel van Hendriks ter sprake gebring nie.

2. Die visie of basisteorie (d.w.s. die Skrifgefundeerde basis) word vervolgens met die formulering van 'n *missie* opgevolg. Dit is 'n poging om praktiese gestalte aan die visie te verleen. **Hendriks** (1992:89) beskryf dit as 'n praktykteorie wat op 'n teologiese wyse uitdrukking aan die basisteorie verleen. **Burger** (1999:203) gee m.b.v. vier bedieninge/dienste praktiese uitdrukking aan die taak van die gemeente. Hieronder verstaan hy *leiturgia*, *kerugma*, *diakonia* en *koinonia*. Ook vir **Nel** (1994:27) word die Vader, Seun en Heilige Gees deur die kommunikasie van die evangelie met soortgelyke bedieninge verheerlik.
3. Ten slotte word 'n *praktiese strategie* vir diens, aangevul met notas, bylae en of vraelyste, aan gemeentes voorsien. Hierdie hoofstukke word veral onder die tema van '*vernuwing*' aangebied (Burger 1999:300e.v.; Nel 1994:112e.v.; Hendriks 1992:121e.v.). Dit spel die prosesmatige verloop en dinamiese kragte van die vernuwingsproses uit. Hier word gemeentes o.a in die proses van 'n gemeente-analise begelei.

⁴²⁰ 1) Die instituutmodel
 2) Die verkondigingsmodel
 3) Die liggaamsmodel
 4) Die transformasiemodel (Hendriks 1992:14).

Die identiteit van die kerk word altyd bedreig indien dit aan menslike ideale dienstig gestel word. In die huidige Suid-Afrikaanse konteks is dit nie minder van 'n probleem nie aangesien hoë verwagtinge t.o.v. die kerk se versoeningsrol in 'n post-apartheid samelewing gekoester word. Kan daar bv. van 'n kerk verwag word om die saambindende faktor vir die reënboognasie van Suid-Afrika te wees? Die vraag is dan wesenlik belangrik: Wat is die taak van die kerk en waar loop die grense van die kerk?

Burger (1999:291) neem m.i. 'n betroubare maatstaf in berekening as hy die identiteit van die kerk aan die hand van die vier eienskappe, soos neergelê deur die Apostolicum, toets. Die belydenisskrifte bly immers die gesaghebbende en geformuleerde uitdrukking van die kerk se geloof.

Die vier hoofkenmerke van die kerk volgens die Apostolicum nl. die

Eenheid
 Heiligheid
 Apostolisiteit
 Katolisiteit

sal vervolgens aan die eksegetiese studie van Johannes 13:1-17:26 gemeet word. Die doel is eerstens om vas te stel of hierdie eienskappe in hierdie Skrifgedeelte figureer en terselfdertyd die voorkoms daarvan in die literatuur van die praktiese teologie t.o.v. gemeentebou te bepaal.

4.1 Die eenheid van die kerk

Ten spyte van alle leerstellige, organisatoriese, liturgiese, kultiese en historiese verskille, word met hierdie belydenis verkondig dat die kerk in sy diepste wese één is.

Dit beteken dat die geloof in Jesus Christus alle aardse verhoudings transendeer en vir 'n nuwe broederskap onder gelowiges sorg. Dit impliseer dat geloof in Christus as die enigste voorwaarde vir lidmaatskap van die kerk kan dien. Verder beteken dit dat die uitsluiting van gelowiges uit sekere kerke op grond van ras of nasionaliteit, of watter ander redes ook al, 'n vreemde verskynsel in die Christelike tradisie is.

In die N.G.Kerk het die belydenis van die kerk se eenheid 'n veelbewoë geskiedenis deurloop. Dit spreek vanself dat 'n volledige weergawe van hierdie geskiedenis 'n studie van sy eie behels en nie hier volledig behandel kan word nie. Gevolglik word hier slegs enkele momente aangedui:

Die N.G. Kerk neem in 1857 die volgende besluit:

De Synode beschouwd het wenschelijk en schriftmatig, dat onze ledematen uit de Heidenen, in onze bestaande gemeenten opgenomen en ingelijfd worden, overal waar zulks gedchieden kan; maar waar deze maatregel, ten gevolge van de zwakheid van sommigen, de bevordering van de zaak van Christus onder de Heidenen, in den weg zoude staan, de gemeenten uit de Heidenen opgerigt, of nog op te rigten, hare Christelijke voorregten in een afzonderlijk gebouw of gesticht genieten zal.

(De Handelingen der Zeven eerste vergaderingen van de Algemene Synode der Nederduitsch Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika. Kaapstad, 1883, Acta 1857).

Met reg sou aanvaar kon word dat hierdie besluit die weg gebaan het om die vrug van die N.G. Kerk se sendingarbeid - m.a.w. bekeerlinge uit die heidendom - in afsonderlike N.G. Kerke te huisves.

Saayman (1979:44) onderskei veral twee aspekte van hierdie besluit:

1. In hierdie besluit word daar bevestiging gevind vir die teologiese beginsel van *een kerk*, wat meerdere vergaderings reeds sedert 1829 konsekwent voorop gestel het. By nie een van hierdie vorige vergaderings tot en met 1857, kon die kerk oortuig word dat afsonderlike eredienste vir ander rasse in ooreenstemming met die Skrif is nie. Hierdie standpunt word baie duidelik weer in die 1857 besluit bevestig!
2. Die kwalifiserende toevoeging wat vir die 'swakheid van sommige' voorsiening maak moet gevolglik as 'n praktiese (en moontlik tydelike) maatreël beskou word, waarmee die sinode volgens Saayman (1979:46) klaarblyklik nie 'n vaste beleid wou neerlê nie - veral as in ag geneem word dat die besluit slegs vir die oprigting van aparte geboue, en nie vir aparte gemeentes vra nie!

Die N.G.Kerk se sendingarbeid het vervolgens oor die jare in vyftien afsonderlike kerke uitgekristalliseer waarvan die N.G.S.K., N.G.K.A. en

die R.C.A. waarskynlik die bekendste verteenwoordigers was. Sedert die vereniging van hierdie drie kerke as die VGK (Verenigende Gereformeerde Kerk) het daar intussen weer skeiding tussen die VGK en die N.G.A. ingetree. In die verkondiging van die Evangelie aan mense van wyd uiteenlopende taal en kultuur is daar gevolglik oor die jare heen *praktiese metodes* gevind 'sodat elkeen in sy eie taal die groot daad van God kan hoor en verkondig (Sendingreglement, art. 1.4).

Dat die N.G.Kerk oor die jare steeds die amptelike standpunt van die kerk se wesenlike eenheid onderskryf het, spreek uit sy beleidsdokumente (Ras, Volk en Nasie en Volkereverhoudinge in die lig van die Skrif: 14.2 asook Kerk en Samelewing: 14.2.2.2).

Amptelik handhaaf die N.G.Kerk dus die standpunt dat die kerk wesenlik een is, maar in die praktyk figureer 'n Familie van N.G.Kerke, wat uit 'n 'moeder' en 'dogter' kerke bestaan en elk onderskei word aan afsonderlike institute en kerkordes. Die feit dat die amptelike beleidsdokumente van die N.G.Kerk steeds die behoefte tot groter en sigbaarder eenheid tussen die familie van N.G.Kerke uitspreek (Kerk en Samelewing par.257), getuig van 'n onbereikte ideaal.

Die debat oor die eenheid van die kerk het m.i. in die konteks van die N.G.Kerk/VGK hoofsaaklik vasgeval in 'n strydgesprek oor die *wyse* waarop uitdrukking aan die eenheid in die familie van N.G. Kerke gegee moet word.

Dat die problematiek van die debat deels ook 'n eksegetiese/hermeneutiese-vraagstuk behels, blyk uit die feit dat Johannes 17 bv. deur vóór- sowel as teenstanders van een kerklik, organisatoriese struktuur, as basis vir argumentasie gebruik word.⁴²¹

Indien hoofstuk 17 as 'n Skriftuurlike basis vir die gesprek oor kerkeenheid gebruik word, behoort die eksegetiese verantwoording opklaring t.o.v. die volgende vrae te voorsien:

1. Wat het Jesus bedoel met sy versoek om eenheid tussen die dissipels?

⁴²¹ Vgl. bv. die amptelike inligtingstuk van die N.G.Kerk 1996: 'Sodat ons almal een kan wees'. Die klaarblyklike veronderstelling is dat een kerkverband (lees: struktuur) die bedoeling van die eenheid in Johannes 17:11, 21-23 die getrouste weerspieël.

Die teendeel is ewe-eens waar: Hierdie eenheid word ook deur sommige as 'n 'geestelike eenheid' of 'n 'relasionele eenheid' vertolk, wat geskoei is op die eenheidsverhouding tussen Jesus en die Vader, en wat nie een kerklike struktuur veronderstel nie (Botha 1978:5; Giesbrecht 1986:113).

2. Watter motief sou daardeur tot openbaring kom?
3. Op welke wyse kan daar op 'n praktiese wyse uitdrukking aan hierdie gebedsversoek van Jesus gegee kon word?

17:21-23.

Uit die voorafgaande eksegetiese ondersoek sou die volgende opsommende opmerkings gemaak kon word:

Die eenheid tussen gelowiges waarvan Johannes 17 melding maak, is allereers 'n *Christologiese en nie 'n ekklesiologiese* vraagstuk nie. Uit die eksegetiese het geblyk dat die eenheid relasioneel van aard is. Die familiebeeld het duidelik uitgewys dat die eenheid in die familie 'n verhoudingsvraagstuk is. Die Vader se verhouding met die Seun word in 17:21 beskryf as *πάτερ, ἐν ἑμοὶ καὶ ἐν σοί*. Hierdie eenheid is uitgewys as 'n ontologiese eenheid wat op liefde gebaseer is. Waar hierdie eenheid tussen die Vader en die Seun as model vir die eenheid tussen Jesus en die dissipels voorgehou word (v.11), is die eenheid vervang met die dissipels se *verwantskap* as kinders in God se familie. Die eenheid tussen die Vader en die Seun maak die eenheid tussen die Seun en die kinders moontlik wat weer die eenheid tussen die kinders aktiveer.

Roloff (1993:307) se opmerking moet onthou word dat die eenheid allereers 'n Goddelike geskenk is wat feitlik uitsluitlik in 'n vertikale dimensie geleë is. Verder moet onthou word dat die horisontale verhoudings tussen gelowiges (eenheid) 'n uitvloeisel van die vertikale verhouding tussen God en die gelowige is. Roloff (1993:308) sê voorts dat die Johannese eenheid aan 'n eksklusiewe afgrensing gekenmerk word.

Die uitwerking wat die liefde op verhoudings het, is om dit inniger en hefter te maak. Op dié manier lewer die eenheid 'n getuienis teenoor die wêreld. Só staan die liefde in diens van die eenheid sodat hulle as sinonieme verstaan kan word. Die belangrikste wat van die verhoudings *tussen gelowiges* gesê kan word is dat dit die liefde as fondament het. Dit kan tog net as 'n teken van liefde vertolk word as gelowiges op só 'n wyse kan organiseer en kan saamwerk dat hulle optrede 'n alternatiewe lewenstyl weerspieël wat terselfdertyd 'n getuienis teenoor die wêreld lewer. Gegronde op die volkome harmonie en eenheid tussen die Vader

en die Seun, word hierdie Goddelike verhouding as model vir die eenheid tussen gelowiges voorgelê (17:11c; 21b). Alhoewel die Vader en die Seun één gesindheid en doel openbaar, bly hulle tog onderskeie en handhaaf elk sy eie identiteit.

- Die eenheid tussen Vader en Seun kan as die eerste vlak of basis van eenheid beskou word.
- Vervolgens sou hierdie eenheid uitgebou kon word met die eenheid tussen Jesus en die dissipels (*die gemeente*). Dit kan as die tweede vlak van eenheid beskou word. Dit is 'n eenheid wat deur die geloof bestaan en gevolglik 'n vertikale dimensie besit (21c).
- Hierdie vertikale geloofsverhouding snoer gelowiges weer onderling d.w.s. op 'n horisontale vlak in 'n eenheid saam (21a; 23b). Dit kan as 'n derde vlak van eenheid beskou word en is bedoel om 'n getuigenis teenoor die wêreld te openbaar (21e; 23e).

Gevolgtrekking:

Ironies genoeg word die gebed van Jesus in 17:21 ἵνα πάντες ἐν ὧσιν dikwels as 'n motto vir ekumeniese eenheid gebruik. Volgens Roloff (1993:308) is dit egter duidelik dat Johannes nie 'n program vir ekumeniese eenheid ontwikkel nie. Hy bied eerder vir só 'n program 'n noodsaaklike korrektief. Die eenheid is nl. vir hom geen moralistiese of organisatoriese prestasie van die gemeente nie. Die eenheid is nie die gevolg van gelowiges se optrede nie, maar is 'n Goddelike geskenk. Dit is iets waaruit die gemeente kom.

Op hierdie vlak kan daar dus saam met **Botha** (1978:8) en **Giesbrecht** (1986:113) gestem word as hulle beweer dat hoofstuk 17 nie aandring op 'n organisatoriese eenheid tussen alle gelowiges nie. Die Algemene Sinode van die N.G.Kerk het m.i. gefouteer in hulle keuse van Johannes 17:21e.v. as motto vir hulle soeke na een kerkverband in die familie van N.G.Kerke.

Indien die gesindheid van liefde, wat die klaarblyklieke motief vir Jesus se versoek om eenheid is, ernstig geneem word, moet daar egter ook van hulle verskil word as hulle die eenheid tussen gelowiges bloot in 'n geestelike, geloofseenheid laat opgaan. Omdat die eenheid relasioneel is, word die liefde noodwendig veronderstel. Voorlopig kan gesê word dat wanneer

liefde die bepalende invloed in verhoudings word, sigbare gestalte die uitvloeisel is.

Hoewel Johannes nie sê *hoe* die eenheid tussen gelowiges gestalte moet kry nie, is hy in een opsig tog duidelik: Die eenheid moet *sigbaar* wees. Dit veronderstel dat die eenheid tussen gelowiges wel *beleef* moet word. Die feit dat Johannes geen riglyn voorsien hoe om sigbare gestalte aan die eenheid te gee nie, skep verwarring t.o.v. die wyse waarop dit moet geskied, aangesien 'n organisatoriese eenheidstruktuur nie in die konteks van die eerste gelowiges ter sake was nie. Dit is egter moeilik te bedink hoe daar sonder enige vorm van samewerking, sigbare uitdrukking aan die eenheid gegee kan word.

Jesus, as die beloofde Gestuurde van die Vader, het Hom op 'n volmaakte wyse verteenwoordig. Sy woorde en werke was dié wat die Vader aan Hom gegee het (14:10; 16:15). Wie dus vir Jesus gehoor en gesien optree het, het terselfdertyd ook die Vader gesien en gehoor. Met die oordrag van Jesus se missie aan die gelowiges, is dieselfde verantwoordelikheid aan hulle toevertrou nl. om Jesus in die wêreld 'hoorbaar' en 'sigbaar' te maak (17:18). Wie vervolgens na *die gemeente* kyk, moet in dit wat hulle hoor en sien, vir Jesus herken. Hiervolgens kan gesê word dat God se mense die opdrag het om Jesus se woorde en liefdevolle optrede teenoor die wêreld te demonstreer.

Watter getuienis kan Christene lewer wat hoofsaaklik op dieselfde belydenisgrondslag gefundeer is, maar tog o.g.v. 'n verskeidenheid faktore en t.w.v. die 'swakheid van sommige' in afsonderlike kerke georganiseer is? Dit spreek vanself dat hierdie verdeling baie moeilik die motief van die Vader en die Seun se optrede, nl. die liefde sigbaar kan maak.

Dit is waarskynlik waarom **Burger** (1999:293) verklaar dat eenheid wat nie op een of ander manier sigbare uitdrukking vind nie, nie veel werd is nie. Hy lewer derhalwe 'n pleidooi dat daar eerder gefouteer word deur té inklusief, as moontlik té eksklusief, te dink.

Tog moet daar, nadat dit alles gesê is, ook met die werklikheid van die praktyk rekening gehou word. Dit sou verkeerd wees om te dink dat die eenheid waarvoor Jesus bid en waarvan die Johannesevangelie getuig aardse realiteite ophef. Die eenheid waarvoor Jesus vra kom m.i. nie op die integrasie van gemeentes of die ontkenning van verskillende spiritualiteite en behoeftes neer nie. Gemeentes hoef daarom nie van 'n 'verborge agenda'

verdink te word indien daar bv. voorsiening gemaak word dat gelowiges in hulle eie moedertaal kan aanbid nie.

Die belangrike is egter dat die eenheid van die kerk bo-oor hierdie aardse realiteite aanvaar moet word. 'Die veelvormigheid wat hierdie realiteite bring moet aanvaar word, maar dit moet nooit in dieselfde orde van belangrikheid gesien word as die eenheid nie. Die veelvormigheid is 'n aardse saak terwyl die eenheid die glans van Gods heerlikheid uitstraal' (Nicol 1979:17).

Dit is waarom die N.G.Kerk vir **Jonker** (1998:1) by 'n baie beslissende punt in sy geskiedenis gekom het. Hieroor is hy baie duidelik: Die uitdaging vir die N.G.Kerk is volgens hom om aan sy wese en roeping as 'n reformatoriese en gereformeerde kerk getrou te wees. 'Dit beteken onder meer dat die kerk haarself daaraan moet ontworstel om 'n eksklusiewe blanke volkskerk te wees en in 'n veelvolkige land die eenheid moet soek van, allereers, die hele N.G. familie van kerke, maar daarnaas ook dié van alle gereformeerde kerke in die land.'

Nel (1994:18) maak ook melding van die openlike verwarring wat by sommige lidmate tussen volk en kerk bestaan. Dit hang volgens hom saam met die gebrekkige teologiese insig om volk en kerk van mekaar te onderskei. Dit is 'n tendens wat veral na vore tree indien die kerk as die 'kultuurbastion' van 'n bepaalde volk uitgesonder word. In só 'n geval is daar niks unieks aan die *koinonia* van die gemeente nie. Mense het dan gewoonlik net dié lief wat hulle liefhet.

'n Moontlike rede waarom die eenheid van die kerk sukkel om gestalte aan te neem sentreer volens **Burger** (1999:293) in die feit dat baie gemeentede nie 'n duidelike begrip van die radikaliteit van hulle nuwe identiteit in Christus het nie. In die familiemetafoor, waarin die liefde sigbaar en konkreet gestalte aanneem, kan gesien word dat hierdie nuwe identiteit alle ander verhoudings radikaal beïnvloed.

Samevatting

Allereers moet gesê word dat die eerste kenmerk van die kerk volgens die Apostolicum nl. die eenheid van die kerk, deeglik in die afskeidsrede van Jesus, veral in hoofstuk 17, verantwoord word.

Die optrede van die Vader wat sy Seun met 'n spesifieke opdrag na die wêreld stuur, en die Seun se gehoorsame uitvoering van hierdie opdrag, lê die grondslag vir die eenheid van die kerk vas. Hiermee demonstreer die Vader en Seun hulle eenheid. Met die oordrag van die Seun se missie aan *die gemeente*, word dieselfde van hulle optrede in die wêreld verwag. Hiermee word nie alleen van die kerk gehoorsaamheid vereis om Jesus se woorde teenoor 'n vyandige wêreld uit te dra nie, maar ook om die voorbeeld van die eenheid tussen die Vader en die Seun teenoor die wêreld te demonstreer.

In die lig van die familiebeeld kan verder gesê word dat die eenheid en die liefde twee verwante temas is wat wedersyds op mekaar betrekking het: Liefde lei tot eenheid, terwyl eenheid weer liefde stimuleer. In hierdie opsig is die Afrikaanse spreuk waar: 'Uit die oog, uit die hart'.

Vir die praktiese situasie van die N.G.Kerk het die uur waarskynlik aangebreek waarin die kerk sy belydenis wat hy nog altyd handhaaf, nl. die wesenlike eenheid van die kerk, nou duideliker en sigbaarder tot uitdrukking te bring. Die vertikale geloofseenheid wat die gemeente reeds aan die Vader en die Seun verbind, behoort vir die kerk genoegsame rede te voorsien om die eenheid waaruit die kerk spruit en wat as 'n geskenk aan haar bemaak is, sigbaar in 'n gestalte van liefde (in welke vorm ook al) te laat oorgaan.

4.2 Die heiligheid van die kerk

Daar kan aanvaar word dat die kenmerk van die kerk se heiligheid direk met die identiteit van die kerk in verband staan. Met 'heilig' word gewoonlik die dubbele betekenis van 'afsondering' en 'toewyding' bedoel (**Burger** 1999:294). Hiermee is die kerk as 'n alternatiewe gemeenskap geïdentifiseer - 'n aspek wat deeglik in die eksegeese van 13:1-17:26 verreken is. Die kerk as alternatiewe gemeenskap staan i.v.m. die dualisme wat as een van die evangelie se eienskappe geïdentifiseer is. Met die inkarnasie van Jesus Christus is die wêreld van God, of die wêreld van die 'bo', in die 'onder', d.w.s. hierdie wêreld, geopenbaar. Jesus kom van 'bo' om lewe en lig vir hierdie wêreld te bring (6:33; 8:1; 12:46). Hierdie wêreld kry sy negatiewe betekenis omdat dit die Seun van God verwerp (1:14). Hiermee is die kontrasterende simbole van die twee wêrelde as lig en duisternis geïdentifiseer.

In 13:1 is God se ἰδίους met 'n bepaalde identiteit geïdentifiseer wat hulle teenoor die kosmos geplaas het, omdat aan lg. dikwels die negatiewe konnotasie van ongelof geheg is. Jesus se ἰδίους opereer wel ἐν τῷ κόσμῳ waarmee 'n aanduiding van hulle lokaliteit, maar nie van hulle ware identiteit, gegee is nie (17:14). Die implikasie is dat die gemeente eerstens aan God toegewy is. 'n 'Losmaking' van enige ander binding of aanspraak word hier veronderstel. Hierdie eienskap van die kerk se heiligheid word in 17:14, 16 duidelik beskryf: Na die voorbeeld van Jesus is die gelowiges nie van die wêreld nie d.w.s. nie deel van die skema van die wêreld nie. Die ἰδίους van Jesus leef dus met 'n goddelike perspektief wat die identiteit van die gemeente verder met verskillende kenmerke, eie aan die goddelike realiteit, laat ontplooi. Dit is die rede waarom Jesus in 17:17 vir die heiliging van die dissipels kan bid. Dit is 'n heiliging (ἁγίασμον) wat met die woord (ὁ λόγος) en die waarheid (ἀλήθεια) in verband staan.

Hierdie aspek word deeglik in die gemeentebou literatuur verwoord. **Burger** (1999:295) sê baie duidelik: 'Heiligheid het nie te doen met eksentrieke gewoontes of drag of allerhande eienaardige godsdienstige praktyke nie. Dit gaan ten diepste oor die vraag hoe ernstig ons *is oor die evangelie van God* se liefde en in watter mate ons bereid is om - in antwoord op sy liefde - ons lewe aan hierdie liefde te wy.'

Dat God se liefde as een van die sentrale temas in die evangelie uitstaan (3:16) en ook as etiese voorskrif vir God se familie dien (13:34-35; 15:9), is reeds duidelik aangedui. In die Johannesevangelie is die liefde van die Vader as die motief vir die sending van sy Seun aangedui. In 14:21,31 en 15:10 het dit duidelik geword dat die Vierde Evangelie dit duidelik maak dat die liefde van die familie konkreet gestalte moet vind. Kinders volg die voorbeeld van hulle ouers. Derhalwe kan hulle op geen ander wyse hulle liefde betoon as om die voorbeeld van gehoorsaamheid te volg wat deur die oudste Seun gedemonstreer is nie. In 15:13 het Jesus met die liefde 'n nuwe dimensie tot vriendskap gevoeg. Vriende maak deel uit van die uitgebreide familie. Aan hulle is ook God se openbaring bekend gemaak.

Die heiligheid van die gemeente sou in sy toewyding aan die saak van die liefde o.a. in sy onderskeie *koinonia*-verbande herken kon word. Dit is 'n tema wat in alle gemeentebou literatuur sterk benadruk word. Nel (1994:42) beklemtoon bv. die unieke aard van *koinonia* nl. die 'gee' en 'neem' karakter daarvan. 'Hulle wat in die doop, geloof en die nagmaal ontvang en geneem het, is juis gewillig om te gee.' **Hendriks** (1992:93) noem dat *koinonia* in

die gemeentebou literatuur as die wesenskenmerk van 'n lewende gemeente uitgesonder word. Die fokus val met die beoefening van *koinonia* op die gemeente self.⁴²² **Burger** (1999:235) verdeel die *koinoniale* dienswerk van die gemeente in die volgende momente:

- Om deel te word van mekaar en aan mekaar te onderwerp
- Om mekaar te leer ken en te leer aanvaar
- Om vriende te word en mekaar te leer liefkry
- Om vir ander te sorg en deur hulle versorg te word en
- Om ons gebrokenheid en skuld te leer bely en mekaar te vermaan.

Dit is duidelik dat lewensvervulling en geluk volgens **Burger** nie uitsluitlik as 'n individu te vinde is nie, maar as't ware tussen mense, in verhoudings, lê!

Met *diakonia* verwys **Burger** (1999:245) na die oproep van die evangelie dat ons God nie slegs met gebede en woorde van getuienis sal dien nie, maar dat ons Hom ook sal eer deurdat ons ander met selfverloënende dade van liefdesdiens help. In die *diakonia* val die fokus op die wêreld, d.w.s. op mense buite die gemeente. Die gemeente bestaan dus nie net t.w.v. homself nie maar het 'n roeping t.o.v. die wêreld. Jesus is gestuur om die Vader aan die mense in die wêreld te openbaar. Voor sy sending is Hy deur die Vader vir sy taak geheilig.

In die eksegetiese proses is aangetoon dat die konstruksie καθὼς.....καὶ γὰρ (17:18) die parallelle sendings van Jesus en die dissipels formuleer. Dit is selfs nog verder geneem deurdat Jesus sy missie met hierdie konstruksie aan die dissipels oorgedra het. Daaruit is afgelei dat die missie van die dissipels geen nuwe missie was nie, maar deel van Jesus se missie gevorm het en dus 'n kontinuering daarvan was.

Die ooreenkomste tussen Jesus se sending en dié van die gemeente is opvallend:

- Beide word gestuur
- Beide missies het 'n doel
- Beide het 'n openbarende, reddende oogmerk

⁴²² In my MTh studie het ek 'n prakties-teologiese evaluering van die praktykteorie van *koinonia* in die N.G.Gemeente van Bellville-Uitsig evalueer. In dié studie is *koinonia* o.a. geïdentifiseer as: Die gemeenskap van heiliges; 'n gesindheid van liefde; 'n opdrag uit die Skrif; 'n ordelike reëling vir dienswerk; en 'n voorwaarde vir onderlinge vermaning.

Die eksegetiese proses het verder tot die gevolgtrekking gekom dat die gemeente se kontinuering van Jesus se missie in 17:17-19 die dimensie van 'n geheiligde, toegewyde lewe, tot God se mense voeg.

Vir gelowige mense kan die persoonlike ontvangs en aanvaarding van Jesus se woorde nooit 'n doel opsigself wees nie. In hierdie opsig sluit die *koinonia* en *diakonia* bymekaar aan. Hierdie aspek word goed deur die praktiese teoloë in die gemeentebou literatuur begryp. Nel (1994:44) verwoord dit soos volg: 'Gelowiges wat in 'n gesonde gemeenskap van gelowiges opgeneem is, wat daarbinne pastoraal versorg word en wat self deelneem aan die onderlinge versorging van mekaar, behoort asof dit logies is, ook vanuit hierdie gemeenskap buite die kring diens te lewer.'

Die *diakonia* van die gemeente word met die sending van God se mense in die wêreld aangespreek. Binne die definisie van diens, word selfopoffering (heiliging) na die voorbeeld (ὁπόδειγμα) van Jesus wat as dienskneg opgetree het (13:1-20), veronderstel. Jesus se voorbeeld her-definieer die dissipels se gedrag as Hy in 13:14 sê: εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας·

Dit is belangrik om daarop te let dat die *diakonia* van die gemeente die gevolg van sy *vocatio* uit die wêreld is. Omdat God se mense uit die wêreld geroep (gekies) is (13:18; 15:16), kon hulle ook weer daarheen teruggestuur word. Die agenda van die gemeente se *diakonia* is dus die wêreld. Die κόσμος is in die Johannesevangelie hoofsaaklik as simbool van ongeloof en opposisie teen God se familie geïdentifiseer. God se mense ontvang m.a.w. geen beperking op die spektrum van hulle bedieningsarea nie.

Met die wêreld as agenda vir die gemeente se sending ontstaan die vraag hoeveel van die kerk se tyd en energie aan homself d.w.s. aan sy eie opbou en hoeveel daarvan aan die nood van die wêreld bestee behoort te word? Anders gesê: Behoort 'n gemeente hoofsaaklik op sy eie behoeftes en opbou gefokus te wees, of moet dit moontlik as teken van onmondigheid vertolk word indien 'n gemeente sy programme volgens sy eie behoeftes struktureer?

Gevolgtrekking

Ook die *koinonia* en *diakonia*, wat beide as onmisbare en aanvullende elemente van die gemeente se heiliging in die wêreld beskou word, ontspring uit die liefde. Weereens lê Jesus met die gehoorsame uitvoering van die Vader se opdragte, die grondslag vir die gemeente se heiligheid. Met

hierdie optrede is hulle liefde en eenheid bevestig. Die heiligheid van die kerk, waarmee sy unieke identiteit as 'n alternatiewe gemeenskap verwoord word, is deeglik in die afskeidsrede van Jesus vermeld as Jesus van sy volgelinge verwag om soos Hy op 'n unieke wyse teenoor mekaar te reageer. Dit is deur mekaar onderling met liefde te versorg dat die *gemeente* sy eintlike roeping nl. sy sending in die wêreld kan vervul. Daarvan lewer die Johannesevangelie meer as genoeg getuienis. Die hoofrede waarom Jesus se mense in die wêreld moet agterbly, sê **Van der Merwe** (1995:509), is om vir God sigbaar in die wêreld te maak. Hoewel hulle nog in die wêreld is, is hulle nie meer van die wêreld nie. Die feit dat die *gemeente* aan Jesus verbonde is (17:9e.v.), sou as die vernaamste rede kon dien waarom hulle van die wêreld afgesonder moet bly.

Die kerk se taak na binne (sy eie opbou) staan m.a.w. nie teenoor sy roeping aan die wêreld nie. Beide is onmisbaar en laat die gemeente volgens Jesus se ὑπόδειγμα funksioneer.

4.3 Die katolisiteit van die kerk

Met die belydenis van die kerk se katolisiteit word oor die algemeen die eienskap van die kerk aangedui wat alle natuurlike en historiese grense tussen mense, rasse, geslagte ens. transendeer en relativeer.

Verder word met dié belydenis vasgehou aan die veronderstelling dat kerke oor die hele wêreld deur 'n algemene kernbelydenis van geloof aan mekaar verbind word.

Die katolisiteit van die kerk behels ook 'n openheid teenoor alle lewe wat God geskep het.

Volgens **Burger** (1999:296) beteken die belydenis van die kerk se katolisiteit prakties, dat die kerk nie geslote kan wees nie, maar dat alle soorte Christene in die Naam van Christus verwelkom en aanvaar behoort te word. In hierdie opsig sluit die katolisiteit aan by die eenheid van die kerk wat reeds vroeër bespreek is. Dit is juis waarvoor Jesus sy Vader vra as Hy in 17:20, 21 bid dat ook diegene wat deur die gelowiges se getuienis tot geloof sal kom, een sal wees. Dit veronderstel allereers een belydenis, maar ook 'n openheid en aanvaarding van alle gelowiges wat o.a. uit gesamentlike projekte tussen verskillende kerke kan bestaan.

Uit **Van der Watt** se 'piktorale beskrywing' van die Johannese teologie word 'n duidelike alternatiewe gemeenskap o.g.v. die kwalitatiewe

onderskeid tussen die 'bo' en die 'onder' aangedui. Indien daar saam met **Hengel** (1989) aanvaar word dat die Johannese teks nie kousaal uit die situasie van 'n eerste gemeente ontwikkel het nie, maar hoofsaaklik 'n universele boodskap bevat wat aanvanklik deur 'n 'oudste', moontlik Johannes self, in 'n Johannese skool geleer is en aan gemeentes in Klein Asië deurgegee is, kan die eienskap van katolesiteit in hierdie gemeenskap herken word.

Van der Watt (1991:93e.v.) stip sekere tendense aan wat die eerste hoorders van die Evangelie skerp van ander godsdienstige oortuigings en van hulle omgewing onderskei het maar wat die eienskap van hulle katolesiteit beklemtoon:

- Die eerste hoorders se houding t.o.v. hulle omgewing is deur die kontras tussen die 'bo' en die 'onder' bepaal. Liefde was grondliggend. Teenoor ander gelowiges het dit selfopoffering behels (13:34). Die vyandigheid van die wêreld spruit uit hulle verbinding met Jesus (15:18-27). Hierdie haat is na die voorbeeld van Jesus met liefde beantwoord.
- Ten opsigte van hulle eie identiteit was hulle eksklusief begrens, maar tog 'universeel' oop vir elkeen wat in hul oortuigings rakende Christus wou deel en dus binne hulle eksklusiwiteit wou inkom. Hulle identiteit het geheel aan die hand van Jesus se voorbeeld geskied. Wie Hom aanvaar, het ook vrye toegang tot hulle geledere verkry. In hierdie opsig het die eerste hoorders van die Evangelie die eienskap van die kerk se katolesiteit uitgeleef. Dit was juis ook die siening wat hulle van hulleself as God se familie gehad het, wat 'n eenheid van denke en optrede vir hulle in die wêreld moontlik gemaak het.
- Moontlik moet gesê word dat die katolesiteit van die kerk, benewens die reeds bespreekte hoofstuk 17, nie duidelik in die teks van 13:1-17:26 gereflekteer word nie.

4.4 Die apostolisiteit van die kerk

Vir **Burger** (1999:298) is hierdie belydenis veranker in die pionierswerk van die oorspronklike apostels van Christus. Jesus kon met vreugde afskeid van sy dissipels neem, nie alleen omdat sy missie afgehandel was nie (17:4), maar ook omdat dit suksesvol was. 'n Klein groepie dissipels het sy missie

erken en Hom en sy woorde in die geloof aanvaar. Aan hulle het Jesus sy woorde toevertrou met die wete dat hulle sy missie in die wêreld sou kontinueer (17:6-8). **Giesbrecht** (1986:101) het tereg hierdie groepie as die kerk in 'embrio' bestempel.

Dit is waarom **Burger** (1999:298) oor die belydenis van die apostolisiteit van die kerk kan sê: 'Ten diepste is dit natuurlik 'n keuse vir die getuienis van die Skrif as die finale maatstaf en bron van waarheid vir die kerk omdat dit die plek is waar ons glo die gesaghebbende getuienis van die apostels oor Christus opgeteken is.' Hiervolgens kan gesê word dat 'n apostoliese kerk allereers die Skrif as God se gesaghebbende openbaring beskou, maar vervolgens probeer om daagliks daaruit te leef.

Dat die praktiese teologie die noodsaaklikheid van die vrye loop van God se Woord vir die opbou van die gemeente besef, is net weer uit die Gemeentebou literatuur duidelik. In die Gereformeerde tradisie is dit gewis so, sê Burger (1999:174) dat die verkondiging van die Woord as die primêre heilsmiddel beskou word. Hy onderskei drie funksies vir die Woord:

- Normatief
- Informatief
- Formatief

Met eg. bedoel **Burger** die vermoë van die Woord om uitsluitel oor 'n veelheid van waarheidsvraagstukke en teologiese dispute te gee. Die *informatiewe* funksie van die Skrif voorsien d.m.v. Bybelverhale aan die kerk sy identiteit en missie en vra van sy hoorders om luisterend en ontvanklik daarvoor oop te wees, terwyl die *formatiewe* funksie ten doel het om nie bloot rasonale informasie mee te deel nie, maar ook op 'n dieper vlak die mens se totale wese aan te spreek en te vorm.

Die vraag kan gevra word of die *kerugma* in 'n post-moderne samelewing wel nog aanbeveel kan word as modus waarvolgens die Woord bedien moet word? Indien die literatuur in die gemeentevernuwingsproses hieroor bestudeer word, is dit opvallend dat praktiese teoloë huiwer om weg te doen met die prediking as modus vir die heilbemiddeling (Hendriks 1992:108; Burger 1999:174). Dat gemeentes wel aangemoedig word om meer van die Skrif se onderskeie funksies, bv. die informatiewe funksie gebruik te maak, sou aanvullend en vernuwend op die *kerugma* kon inwerk. Nel (1994:26) verdeel die totale bedieningsveld van die kerk tradisioneel in sewe bedieningsmodi nl. *kerugma*, *marturia*, *didache*, *leiturgia*, *koinonia*,

paraklese en *diakonia*. In die gemeentebouproses gaan dit vir Nel om die integrasie en koördinering van hierdie bedieningsmodi wat as kommunikatiewe handeling in diens van die Evangelie staan. Dit is veral die *kerugma*, *marturia* en *didache* wat in diens van Woord staan. Vir Burger (1999:216) dui die *kerugma* op alle aktiwiteite in die gemeente wat primêr op die Bybel en sy unieke boodskap gefokus is - hetsy dit is om die boodskap beter te hoor, te verstaan, met ander te bespreek, of om dit deur te gee aan mense wat dit nog nie ken nie.

Dit is volgens die onderskeidings van **Burger** veral die informatiewe en formatiewe funksies van Jesus se woorde wat in die voorafgaande eksegetiese studie aan die lig kom. Op die vooraand van Jesus se vertrek na sy Vader, bespreek Hy in sy afskeidsrede sy sending in die lig van die sending van sy dissipels. Soos dikwels gesê, is dit o.g.v. hulle aanstelling as sy verteenwoordigers in die wêreld, dat hulle sending as 'n kontinuering van Jesus se sending beskou kan word (17:18). Die familiemetafoor het die noodsaaklike taak van kinders se onderrig aangedui as die plig van die vaders of mense wat deur hulle vir dié taak aangestel is. Só is God as Vader op talle plekke as die bron van alle kennis geïdentifiseer wat d.m.v. die Seun hierdie kennis aan die kinders oordra. Die dissipels is deur die beste 'Leermeester' van alle tye onderrig! Vir drie jaar het hulle saam met Jesus gereis, na Hom geluister en Hom sien optree. In die afskeidsrede bereik sy onderrig 'n hoogtepunt. Jesus het sy woorde aan die dissipels toevertrou. **Van der Merwe** (1995:503) merk heeltemal tereg op dat Jesus sy woorde as substituuat vir Homself gebruik. Daarom kan Hy sê dat Jesus in sy woorde (τὰ ῥήματά μου) sal voortleef (15:7). Soos ook in 17:8 verwys ῥήματά na die openbaring van Jesus se karakter. In die Johannesevangelie is die persoon van Jesus en sy openbaring (woorde) dikwels ineen verweef (Van der Merwe 1995:503). Wanneer iemand dus in Jesus glo, word sy hele uitkyk op die lewe deur die openbarende woorde van Jesus bepaal. Só 'n persoon ondergaan 'n totale her-oriëntasie t.o.v. die lewe.

Hiermee sal die kerk in sy *kerugmatiese* verantwoordelikheid rekening moet hou. Dit is m.a.w. nie alleen die Woord van God wat gepreek word nie, maar ook die uitwerking daarvan op mense se lewens wat in berekening gebring moet word.

Hoofstuk 14, wat as 'n uitbouing van 13:31-38 en by name die liefde vertolk is, het duidelik gemaak dat die aanvaarding van Jesus se woorde/geboorte die gehoorsaamheid en lojaliteit van die gelowiges jeens Jesus en die Vader weerspieël het (14:21). Dieselfde verhouding tussen liefde en

gehoorsaamheid aan Jesus se woorde het ook in hoofstuk 15 aan die lig gekom. Dáár het die vrug van die dissipels (15:8) wat in hulle liefde vir Jesus neerslag gevind het, o.a. uit die gehoorsaming van sy gebooie bestaan (15:9-17).

Met die gelowiges se gehoorsame aanvaarding van Jesus se woorde is hulle verhouding met Hom bevestig en ook uitdrukking gegee aan hulle liefde vir Hom. Daarmee is hulle ware identiteit neergelê en die etiese gedrag uitgespel. In die opset van die familie is die etiese gedrag van lede nie op die gewone vlak van reëls en regulasies geplaas nie. Lede moes tot die voordeel van mekaar handel. Uit die hele Evangelie, is geen gereguleerde of wettiese etiek af te lei nie. Die etiek van die kerk, kan as 'n leefwyse in liefde bestempel word. Dit funksioneer nie op 'n affektiewe vlak nie, maar bestaan uit die gehoorsame nakoming van Jesus se gebooie. Hiermee lewer die kerk bewys van sy liefde vir Jesus maar ook van sy geloofsverbondenheid met Jesus en die Vader, m.a.w. van sy funksionering as God se familie. Dit is belangrik om te onthou dat etiese opdragte nie as vereiste aan gelowiges gestel is nie, maar as die gevolg of resultaat van hulle 'geestelike geboorte' in die familie beskou is.

In die hedendaagse gesprek oor gemeentes, is dit opvallend hoe daar veral in die Amerikaanse literatuur, op die *sukses* en *effektiwiteit* van gemeentes gefokus word. Onwillekeurig word dit ook die maatstaf waarvolgens predikante en gemeentes beoordeel word. Die bepalende faktor waarmee sukses dikwels gemeet word, sentreer hoofsaaklik in die getalle en finansies van die gemeente. Die motief van die liefde, soos Jesus dit tydens die laaste Paasfeesviering gedemonstreer en ook van sy volgelinge met sy 'nuwe' gebod aan hulle (13:34) verwag het, speel bykans geen rol in hierdie beoordeling van die gemeente nie. Sukses, volgens hierdie formule bereken, en die liefde volgens Johannes 13:1-38, is oënskynlik teenstrydige begrippe.

Dit is bekend dat groot onsekerheid in sekere gemeentes bestaan oor die noodsaaklikheid van ampsdraers (predikant, ouderling, diaken) se besoekwerk aan lidmate. Die twyfel staan in verband met die effektiwiteit van sodanige besoeke en of die tyd en moeite wat daaraan verbonde is, enigsins opweeg teen die resultate wat hierdie besoeke oplewer.

Dit is 'n saak wat die identiteit van die gemeente raak aangesien die prioriteite van die gemeente hiermee ter sprake gebring word. Indien sukses en meetbare resultate inderdaad die deurslaggewende motief vir die gemeente word, is dit begryplik dat ampsdraers se besoekwerk 'n laer prioriteit sal geniet aangesien dit nie altyd meetbare resultate kan lewer nie

en 'n gevoel van mislukking en vermoedheid maklik onder ampsdraers kan intree. Indien die liefde egter die bepalende motief vir die gemeente se identiteit is, word hierdie taak vanuit 'n ander hoek benader. Dan kan daar met hierdie gebruik volgehou word omdat dit as deel van die gemeente se omgee-karakter beskou word wat nie noodwendig enige meetbare resultate hoef te lewer nie. Hierdie siening sou aansluit by die individuele karakter wat die Johannese ekklesiologie benewens die gemeenskaplike siening van die gemeente verkondig.

Met die verbinding tussen gehoorsaamheid, liefde en daade, het die Johannesevangelie aangetoon dat liefde nie uit idees of teorieë bestaan nie, maar uit optredes in die daaglikse lewe. Liefde is uitgewys as aksies wat gestalte aan gehoorsaamheid gee. Die kerk word geroep om as die eiendom van Christus, gestalte aan die liefde te gee. Om die liefde te 'beliggaam', is van deurslaggewende belang vir die kerk. God het immers sy liefde ook 'beliggaam' met die inkarnasie van sy Seun.

Ek is van mening dat om mense aan huis te besoek en geestelik te bedien, deel van die 'beliggaming' van die liefde is.

Dit is belangrik om daarop te let dat die etiek van die kerk Christologies begrond is. Jesus het met die neerlegging van sy lewe, soos dit o.a. in 13:1 en 15:13 beskryf word, die standaard van liefde bepaal. Aan die kruis is die volle omvang van sy liefde bewys. Die maatstaf van hierdie liefde het Hyself neergelê en dit as 'n opdrag aan die kerk gegee. Hierdie opdrag vind neerslag in die woorde: 'bly in My, soos Ek in julle' (15:4).

Dit is belangrik dat die kerk sal onthou waarvoor die onderlinge liefde aanvanklik bedoel was nl. om as getuie van 'n alternatiewe gemeenskap vir die wêreld te dien (13:34-35).

Die modus waarin hierdie liefde in die gemeente gestalte moet kry sal hierdie doel moet weerspieël.

Aan die begin is gevra of die identiteit van die kerk nie bedreig word indien dit aan menslike ideale dienstig gestel word nie. Vir die kerk van alle tye bly dit inderdaad 'n groot versoeking en gevaar. Die unieke eienskappe van die kerk volgens die Apostolicum nl. sy eenheid, heiligheid, katolisiteit en apostolisiteit, wat elk in hoofstuk 13-17 aan die orde kom, vrywaar die kerk van dienstigheid aan enige ander saak behalwe dié van God.

In die afskeidsrede (hoofstuk 13-17) is die grense van die *ekklesia* baie duidelik deur veral die geloof, liefde en eenheid van God se mense getrek.